

51
STRÖMMA
hembygdsförening
Dec. 1992

NR 51 DECEMBER 1992.

STYRELSE OCH FUNKTIONÄRER 1992 - 1993.

ARNE RÅDBERG, Ripv. 17	ordf.	571 401 80
LASSE HEDREN, Grenv. 1	v ordf.	571 406 28
KERSTIN SJÖDAHL, Våmfjärden	sekr.	571 407 68
ANNIKA VOLTAIRE; G:1a Fågelbrov.1		571 414 41
tillfällig kassör		
MONICA OHLSSON, Lärkst. 10	ledamot	571 405 67
SIGV:LÖNNQUIST. G:1a Fågelbrov.1	hed.-led.	571 401 45
ANNIKA LILLIENWALL	suppleant	571 405 21
BRITT-MARIE LANTZ	"	71 406 15
LENA KARMI	"	571 406 34
HASSE LINDSTRÖM	revisor	571 405 52
ROLF RÅDBERG	"	571 407 61
ULLA JONSSON	suppleant	571 405 52
EDGAR PETERSSON	valber.	571 412 74
BENGT BERG	"	571 404 41

MEDLEMSAVGIFTEN FÖR VUXEN 60:- per år.

BARN OCH UNGDOM UNDER 15 ÅR 10:-.

POSTGIRO 98 57 43 - 4.
STRÖMMA HEMBYGDSFÖRENING

Författarna är själva ansvariga för det skrivna

Plocka gärna material ur tidningen, men var snäll ange källan.

Material till tidningen sändes till:
 Gudrun Gröndahl, Alrotsv. 2, 139 00 Värmdö.
 telefon 571 400 80.

★ T O M T E N ★ ★ ★

av Viktor Rydberg.

Framsidas bil är Jenny Nyströms illustration till dikten.

Midvinternattens köld är hård
stjärnorna gnistra och glimma.
Alla sova i enslig gård
djupt under midnattstimma.
Månen vandrar sin tysta ban,
snön lyser vit på fur och gran,
snön lyser vit på taken
Endast tomten är vaken

2
Står där så grå vid lagårdsdörr,
grå mot den vita driva
tittar, som många vintrar förr,
upp mot månens skiva,
tittar mot skogen, där gran och fur
drar kring gården sin dunkla mur,
grubblar, fast ej det lär båta,
över en underlig gåta.

4
Går till visthus och redskaphus,
känner på alla låsen -
korna drömmar vid månens ljus
sommardrömmar i båsen;
glömsk av sele och pisk och töm
Pålle i stallet har ock en dröm:
krubban han lutar över
fylls av doftande klöver; -

3
För sin hand genom skägg och hår
skakar huvud och hätta
"nej den gåtan är alltför svår,
nej, jag gissar ej detta" -
slår, som han plägar, inom kort
slika spörjande tankar bort,
går att ordna och pyssla,
går att sköta sin syssla.

5
Går till stängslet för lamm och får,
ser, hur de sova därinne;
går till hönsen, där tuppen står
stolt på sin högsta pinne;
Karo i hundbots halm mår gott,
vaknar och viftar svansen smått,
Karo sin tomté känner,
De äro goda vänner.

6

Tomten smyger sig sist att se
 husbondfolket det kära,
 länge och väl han märkt, att de
 hålla hans flit i ära;
 barnens kammar han sen på tå
 nalkas att se de söta små,
 ingen må det förtycka:
 Det är hans största lycka

7

Så har han sett dem, far och son,
 ren genom många leder
 slumra som barn; men varifrån
 kommo de väl hit neder?
 Släkte följa på släkte snart,
 blomstrade, åldrades, gick - men vart?
 Gåtan, som icke låter
 gissa sig, kom så åter!

8

Tomten vandrar till ladans loft;
 där han har bo och fäste
 högt på skullen i höets doft,
 nära vid svalans näste:
 nu är väl svalans boning tom,
 men till våren med blad och blom
 kommer hon nog tillbaka,
 följd av sin näpna maka.

9

Då har hon alltid att kvittra om
 månget ett färde minne,
 intet likväl om gåtan, som
 rör sig i tomtens sinne.
 Genom en springa i ladans vägg
 lyser månen på gubbens skägg,
 strimman på skägget blänker,
 tomten grubblar och tänker.

11

Lyst är skogen och nejden all,
 livet där ute fruset,
 blott från fjärran av forsens fall
 höres helt sakta bruset.
 Tomten lyssnar och, halvt i dröm
 tycker sig höra tidens ström,
 undrar, varthän den skall fara,
 undrar, var källan må vara.

11

Midvinternattens köld är hård,
 stjärnorna gnistra och glimma.
 Alla sova i enslig gård
 gott intill morgontimma.
 Månen sänker sin tysta ban,
 snön lyser vit på fur och gran,
 snön lyser vit på taken.
 Endast tomten är vaken.

Gott jul
 och
 gott nytt år

 V Ä D J A N !

Föreningens kassör, Stig Gröndahl, har blivit sjuk och kan ej längre åta sig att sköta kassajobbet. Annika Voltaire har varit bussig att åta sig jobbet tills vidare, men ser det som omöjligt att ta det permanent. Därför vädjar vi till Dig som har småstunder över:

Hjälp oss!

Snälla Du, hör av Dig till oss. Telefonnummer hittar Du på sidan 2.

Vill samtidigt passa på att tacka alla som sänder tankar och hälsningar till Stig. Som stött oss när det varit som mest krisigt. Det har varit ett stort stöd och har givit styrka. Målet är att Stig skall komma tillbaka. Och det gör han. Var så säker.

EN GOD OCH FRIDSAM JUL

OCH ETT RIKTIGT GOTT NYTT ÅR

önskar Gudrun

BOSÄTTNING MED FORNÅKER VID VIK.

Vid markundersökning på område vid Viks golfbana, har forntida bosättningsplats med fornåkrar, terrassbygge, hålväg påträffats. Gjorda fynd är bland annat krukskärvor och pärlor. Dateringen är satt till yngre järnålder - medeltid, alltså omkring 1000-talet.

Området ligger norr om Stavsnäsvägen, ungefär mitt emot det tidigare registrerade gravfältet söder om vägen.

Det är Sigurd Lindstaf, Naturskyddsföreningen som rapporterat. Naturskyddsföreningen är remissinstans för kommunen och får på så vis tidig information om påtänkt nybygge. Och Sigurd reagerar snabbt om det är något som kan tänkas påverka miljö eller kultur negativt.

G L Ö M E J 5 7 1 ! (J)

Skicka ett Gott Nytt År-kort till alla Dina vänner och tala om Ditt nya telefonnummer. Efter nyår är det för sent. Då kommer ingen fram på det gamla numret längre.

Så sätt igång och skriv. Då riskerar Du inte att missa trevliga samtal från goda vänner.

90 - ÅRING GRATULERAS!

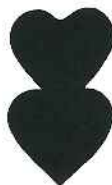
Föreningens äldsta medlem fyllde 90 år för ett tag sedan. Och inte nog med det. Hennes man fyllde 89. Enastående, eller hur? Tänk att få leva tillsammans upp i så hög ålder. Småskraltiga är de rent kroppsligt, men klara i knoppen. Dessutom klarar de sig utan hjälp fortfarande, fränsett lite handräckning då och då från Sylvia och Alf, deras dotter och måg. Alltså ett enastående och strongt par.

Så alla i Strömna, res på er och utbringa ett leve för Svea Wahlström, 90 år och Axel Wahlström, 89 år. Leve dom! HURRA!

BRÖLLOPSRIM EFTERLYSES.

Om det artar sig till krig
Kyss varann och tig.

Hamstra kärlek, sol och lycka.
Det kan staten inte knycka.

Kärlek är ett kostligt ting
Bindes icke blott av ring.
Låt ert motto alltid bliva,
aldrig taga, bara giva.

Ett hemtill skänks man aldrig får,
ej ens på livets höjder.
Det bygges sakta år från år,
och älskas fram i sorg och fröjder.

EFTERLYSES! Fler sådana här bröllopsverser.
Blir jätteglad om Du skickar in några till mig
för publicering i nästa tidning.

Gudrun

D R Ä K T S Ö M N A D .

Under hösten har sömnad av Värmdö-dräkten pågått under ledning av Kerstin Sjödahl och i viss mån även av mig.

Kerstins och min tanke var att träffas varannan onsdag för handledning och hjälp att sy vidare. Men våra elever har varit allt för flitiga för detta. Det blev varje onsdag istället. Och en trevligare grupp än denna kan man inte begära. Det har varit helkul. Det enda smolket i bågaren är att Stockholms läns hemslöjd fungerat dåligt som leverantör av varor. Ingenting mer än förklädestyget fanns på hylla att köpa. Jag skyller inte på personalen - de har försökt - men någonstans är det fel.

Under januari drar vi igång igen med sömnaden. Känner Du för att vara med? Ring i så fall:

Kerstin 571 407 68, Gudrun 571 400 80 eller Vuxenskolan 570 221 62.

N Y A P O S T N U M M E R .

Den 1 april kommer Ditt gamla postnummer att ändras. Skall Du beställa nya namnetiketter till nästa år kan Du redan nu få reda på Ditt kommande postnummer.

Ring Ditt postkontor för närmare information.

En gammal sägen om

T O M T E N .

Enligt gammal kristen tro var tomten en fallen ängel som tillsammans med Lucifer försökt ta makten från Gud och därför störtades från himmelen. Han avbildas ofta ridande på en bock. Bocken skulle symbolisera Lucifer. Ett bevis på att de stod i föbund med varandra.

Tomten delar ut julklappar till dem han tycker om, men eftersom han ansågs vara tjuvaktig kunde det hända att det var tjuvgods han kom med. Inte så lustigt kanske, när grannarna kom på besök och kände igen sina saker.

Själv föredrar jag att tro på den flitige, starka och snälla gårdstomten som månar om gård och djur där han bor. Tyvärr har jag ej haft lyckan att få se honom någon gång men har flera bekanta som kan svära på att de sett honom flera gånger. Och det tror jag på.

TACK!

ERIK RINGSTRÖM och alla hans barn som plockat ihop material, redskap och en del färdiga alster från hans hobbyarbeten med trä som han sysslade med sen han blev pensionär. Barnen hade även plockat ihop handlingar och kontrakt rörande Strömma bro, som Erik sparat. Jättevälkommet. Det är just såna här privata papper som berättar så mycket som vi är ute och jagar. Tyvärr blir mycket sånt uppeldat på grund av okunskap om dokuments värde. Så tack, Ingrid, Lasse och Lena, som tänkte på föreningen.

STRÖMMA HANDEL som plockade ihop massor med 10-öringar som de sen skänkte värdet av till Strömma hembygdsförening. En fin slant.

God Jul

TACK DOMUS

För den praktfulla och välfyllda fruktkorgen
vilken skänktes som första-pris till lotteri på
föreningens julmarknad i Stockstugan.

De lyckliga vinnarna blev Britta och Hugo Olsson
från Evinge. G R A T T I S !

TACK STRÖMMA HANDEL

För den stora, präktiga julskinkan, som även den
skänktes som första-pris till lotteriet.

Den lycklige vinnaren till den blev Annika
Biberg från Strömma.

G R A T T I S !

ALLHELGONAMARKNAD - BYGDEGÅRDEN.

För första gången på mycket länge, deltog Strömma hembygdsförening på Allhelgona-marknaden som arrangeras varje år av Wermdö hushållsgille och SV/Wärmdö. Det är bara skärgårdsprodukter som får säljas där. Det var roligt att vara där och se all flit och skaparglädje. Det var hög klass på utställda varor och stor variation. Spännande att bara gå runt, titta och njuta.

Vår förening hade denna gång satsat på julen. Tomtar, ljusstakar m.m. Allt julrött så det stack i ögonen ordentligt. Populärt och roligt. Men jobbigt! Två hela dagar där kändes ordentligt. Men det var värt jobbet. Vi fick ut mycket information om vår förening och om hembygdsrörelsen. Och vi fick chansen att visa oss.

J U L M A R K N A D - STRÖMMA.

Varje år blir man lika överraskad att julen bara kommer rusande emot oss. Helt plötsligt är det advent och dags för julmarknad. "Hur skall vi hinna få allt färdigt"! Stressen hugger tag i oss. Men på något konstigt vis löser sig alltid problemen och allt hinner bli färdigt i tid. Så även i år. Allt uppdukat, snyggt, prydligt och rikligt. Härlig och mysig stämning. Bra kommers. Tillfälle att sitta ned med goda vänner och prata över en kopp kaffe. Vad mer kan man önska?

Foto: PER JARL

En epok i graven. På tisdagen smäller sista salvan. Sedan blir det tyst i Falu koppargruva. Gamla Mormor har tjänat färdigt. Denna minnesplatta finns nu i Gruvmuseet.

Sista smällen i Falu gruva

■ En dag skall en tusenårig historia ta slut — tisdagen den 8 december klingar dånet från den sista salvan av i Falu gruva. Malmen är slut vid årsskiftet.

Plåtskåpen i omklädningsrummen står tomma, pannlampor hänger släckta i rad och snart är gruvschakten lika öde och tysta som Stora Kopparberget var innan den första malmen bröts här för omkring tusen år sedan.

Gruvan har inte bara gett upphov till Falun och skapat stadens välstånd och dalkarlarnas självkänsla. Den har också försörjt Sverige, främst under glansperioden på 1600-talet då två tredjedelar av världens koppar kom från Falun.

Inkomsterna från gruvan har dessutom lagt grunden för den multinationella koncernen Stora och vi har också gruvan att tacka för falukorv och Falu rödfärg.

Ofantliga mängder koppar, bly, zink, silver och guld har burits, släpats, körts och hissats upp sedan brytningen började, ingen industriarbetsplats i världen har en så lång, obruten verksamhet som Falu gruva.

(TT, Falun)

SÄGNEN OM HUR FALU GRUVA UPPTÄCKTES.

När jag gick i skolan fick vi läsa en sägen om hur det gick till att Falu koppargruva upptäcktes. Så här lät den sägnen på ett ungefär:

Det var en herde som var ute med sina får. Då upptäckte han att ett av fåren hade röda fläckar på sig. Herden blev nyfiken och började titta sig omkring om han kunde finna orsaken. Då upptäckte han att jorden där bocken gått, var röd på en del ställen. Det skulle bero på att malmen som gått i dagen vittrat sönder. Om den söndervittrade malmen sen utsattes för skogsbrand eller annan eld blev den vittrade och brända malmen som ett rött puder.

En variant på sägnen berättar att bockens horn var glänsande av koppar, beroende på att bocken, på bockars vis, gnidit hornen mot en sten med kopparmalm.

Av de här små historierna kan vi lära, att får är bra och nyttiga djur. Dessutom smakar de gott. Allrahelst som dillkött.

GRATTIS KULTUREN I VÄRMDÖ!

Författarförbundet drog igång en kampanj mot nedläggning av bibliotek och även införande av avgifter för lån. I varje län beslutade man att utse en kommun som vågade bryta mot den trenden och kanske i stället satsa på bibliotekverksamheten. I Stockholms län förärades Värmdö kommun detta pris.

Och inte nog med det. Bland alla landets kommuner, hamnade Värmdö på hedersplats. Grattis! Och lycka till i fortsättningen!

OJ, VAD MÅNGA NAMN!

1993 är det officiellt premiär med dubbla namnsdagar på de flesta dagar. Så nu kan även Inger, Lena, Ulla, Irene, Stig, Jan, Johan, Göran m.fl. få chansen till namnsdagstårta.

Det är den nya namnsdagslängden som debuterar och som Almanacksförlaget kommer att använda i samtliga kalendrar fr.o.m. 1993. Den bygger på namnstatistik utförd under åren 1900 - 1990.

Mer om detta kan Du läsa i 1993 års Almanack. Grattis till Er alla som fått in Era namn i nya Almanackan!

G R A T T I S
TILL 1992 ÅRS MILJÖ- OCH NATUR-
VÄRDSPRIS.

Nu har Natur och Miljökampen nr I inom Värmdös kommun tilldelats ett pris som ligger perfekt till för honom. Det är en man som aldrig kunnat skilja på det här med natur, kultur, hembygd, miljö. Allt är ett. Missar man en del av dessa ingredienser i kakan blir det fel. Jag önskar bara att det fanns ett dussin till som han inom kommunen. Samtidigt ställer man osökt frågan: hur orkar Du och hur räcker Du till? Svara på det SIGURD LINDSTAF.

Grattis säger vi alla som haft förmånen att få jobba tillsammans med Dig, även om det varit i det lilla.

 Titta efter detta märke i butikerna när Du handlar varor.

Värmdö var ursprungligen en gammal självförsörjande kulturbygd, där fiske och lantbruk varit huvudnäringar. Kvarnar har funnits i äldre tider och på 1600-talet fanns tegelslageri i Gustavsberg.

Åren 1825 - 27 byggdes Gustavsbergs porslinsfabrik med ett 40-tal anställda. Yrkeskunnigt folk importerades från England och Tyskland.

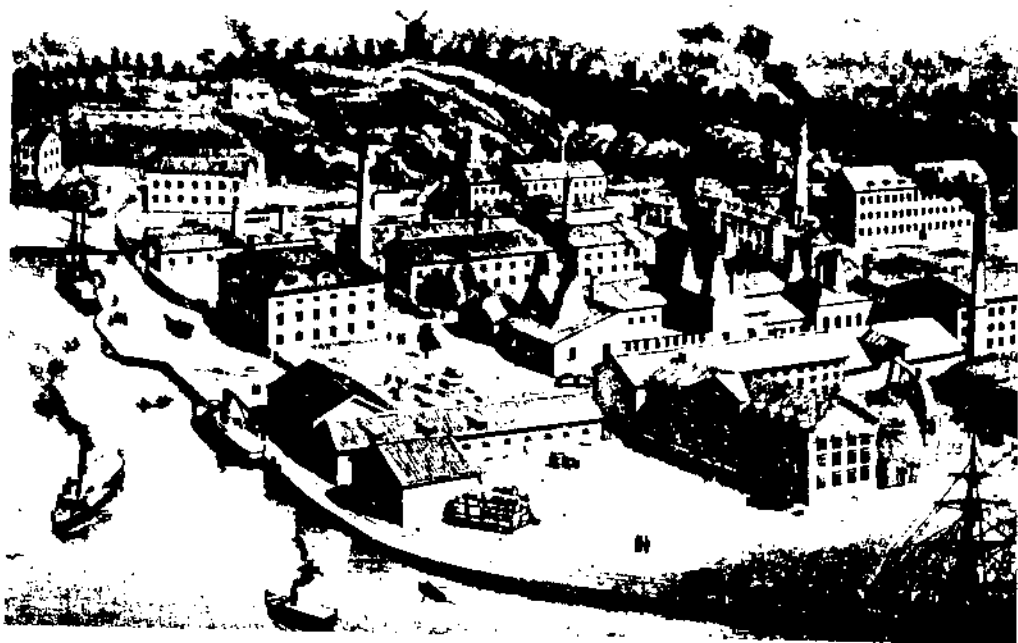
1828 fanns även en vaxljusfabrik med 7 anställda och "med bleke för 20.000 - 30.000 skålpunds tillverkning". (1 skålpund = 0,425 kg.) Många är vi väl som minns den gamla fina träbyggnaden Bleket, som brändes ner av en knarkare för några år sedan. Sorgligt nog gick även en hel del gamla saker och dokument, som förvarades där, upp i rök.

1839 ansökte en J. Wiedenhajjn om handelsrättigheter i Gustavsberg. Den bifölls med reservationen "ingen spritförsäljning". Varorna skulle även hålla "samma godhet och pris som i Stockholm".

1868 startade, på initiativ av fabriksledningen den första konsumtionsföreningen kallad "Gustavsberg arbetares uppköpsförening". Men denna förening var tydligen inte en konsumtionsförening i egentlig mening, utan ett aktiebolag och den gav ej någon återbäring.

År 1875 ombildades föreningen till ett kooperativt företag, där föreningens vinst skulle komma köparna tillgodo. Endast de som arbetade på bruket fick "bok i bon" och all kontant försäljning var förbjuden "utan skola varor, uttagna under en månad, betalas å fabriken

kontor påföljande avlöningsdag". Man kan fundera över denna stadgas tillkomst. Vilde brukspatron Oscar Wilhelm Odelberg möjligen hålla koll på att lönen verkligen gick till mat och inte slösades bort på rus och spel? Eller var det ett sätt att binda arbetaren fastare till bruket? Det var troligen lätt att förköpa sig och komma i skuld när man bara fick handla på bok.

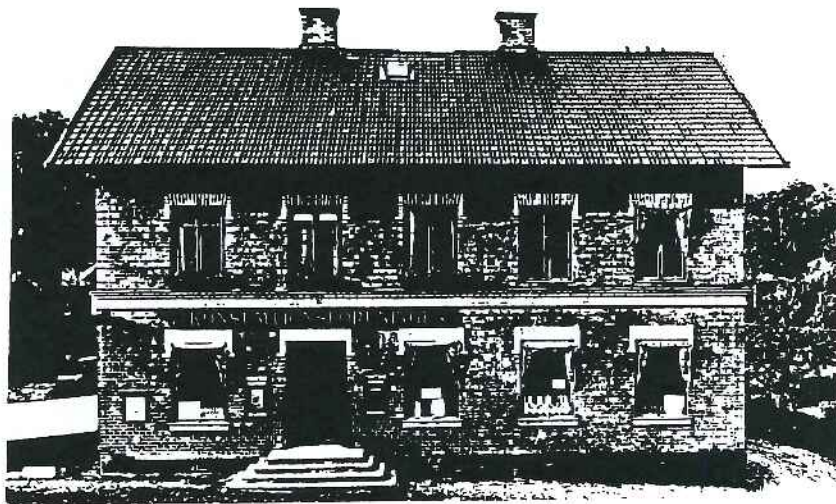

En pil till vänster, något över mitten, pekar ut två låga baracker. I den första låg Bolagsboden. I den andra baracken fanns badhus där "Bad-Hedda" regerade.

Obs.: kvarnen på höjden. Där ligger idag Kvarnbergsskolan. Tyvärr saknar bilden årtal men den bör vara drygt 100 år.

1891 flyttade Bolagsboden in i större lokaler i det tegelhus som ligger mittemot Gustavsbergs kyrka. Dessförinnan hade det lättats på reglerna vad det gällde medlemskap. Nu kunde även "en och annan välkänd person" få inträde i föreningen.

1919 var det dags att bilda en riktig konsumtionsförening, med de stadgar som gällde för dem. Den kallades Gustavsbergs konsumtionsförening och öppnade sin första affär "Konsumettan" den 31.12.1919 i det tegelhus som fortfarande bär namnet Konsumettan. Det ligger mitt emot kyrkan vid gamla Domus möbler. Där fanns då olika avdelningar för varor - mat på nedre planet, kläder på övre planet o.s.v.

Den första Konsum-buliken vid Kyrkan 1919.

Konsumtionsföreningen växte itakt med befolkningsökningen i Värmdö och det blev snart dagsför filialer på ett flertal ställen. Utveckling och nybyggnation i Gustavsberg planerades redan före kriget och tomt köptes, men allt fick vänta till efter kriget. Tiden

gick och det skulle dröja ända till den 3 maj 1963 innan första spadtaget togs för bygget. Den 29 april 1964 kl. 1000 invigdes så det stora varuhuset med pompa och ståt.

Men nu tillbaka till Konsum-ettan igen. Där skall det åter bli liv och rörelse. Kultur- och fritidsnämnden hyr Konsum-ettan från den 1 okt. 1992. Där planeras för: Ungdomsinformation med utbildningsmöjligheter, ungdomsmottagning, öppen verksamhet för barn och ungdom, verksamhet för äldre och pensionärer samt föreningsliv av olika slag.

Plock ur "Lennart Backmans arkiv". GG

J U B E L Å R
SVENSKA KYRKAN 400 ÅR.

Efter reformationen bröt man i Sverige inte helt med den medeltida kyrkan, utan bevarade exempelvis biskopsämbetet.

Officiellt luthersk blev kyrkan vid Upsala möte 1593, där viktiga ting bestämdes kring kyrkans bekännelse och organisation. Om detta kommer Du att kunna läsa under Jubelåret 1993.

DEN SVENSKA HISTORIEN.

Under 1993 kommer ett projekt att genomföras som fått namnet "Den Svenska Historien". Ett samprojekt mellan Historiska och Nordiska museet + 24 läns museer. Hela hembygdsrörelsen kommer att engagera sig i detta.

Stockholms län kommer att koncentrera sig på 1700-talet = 1:a landshövdingen 1714, rysshärjningarna, Tsar Peters manifest, Stora Daldansen, resor, jordbruk, kyrkan, fiske, sjöfart, mat, kläder, husgeråd, mynt, kartor, seder och bruk, domar, avrättningar m.m.

Torekällberget i Södertälje kommer att koncentrera sig på Hillerström som folklivs-skildrare.

Strömma hembygdsförening kommer till största delen att koncentrera sig på rysshärjningarna 1719, som drabbade Värmdö så hårt.

Utställningarna skall öppnas den 21 - 3 - 93.
klockan 1200.

Ö P P E T

Du som vill ta Dig en titt på
 föreningens samlingar eller
 tillsammans med oss syssla
 med diverse småplock är välkommen
 till

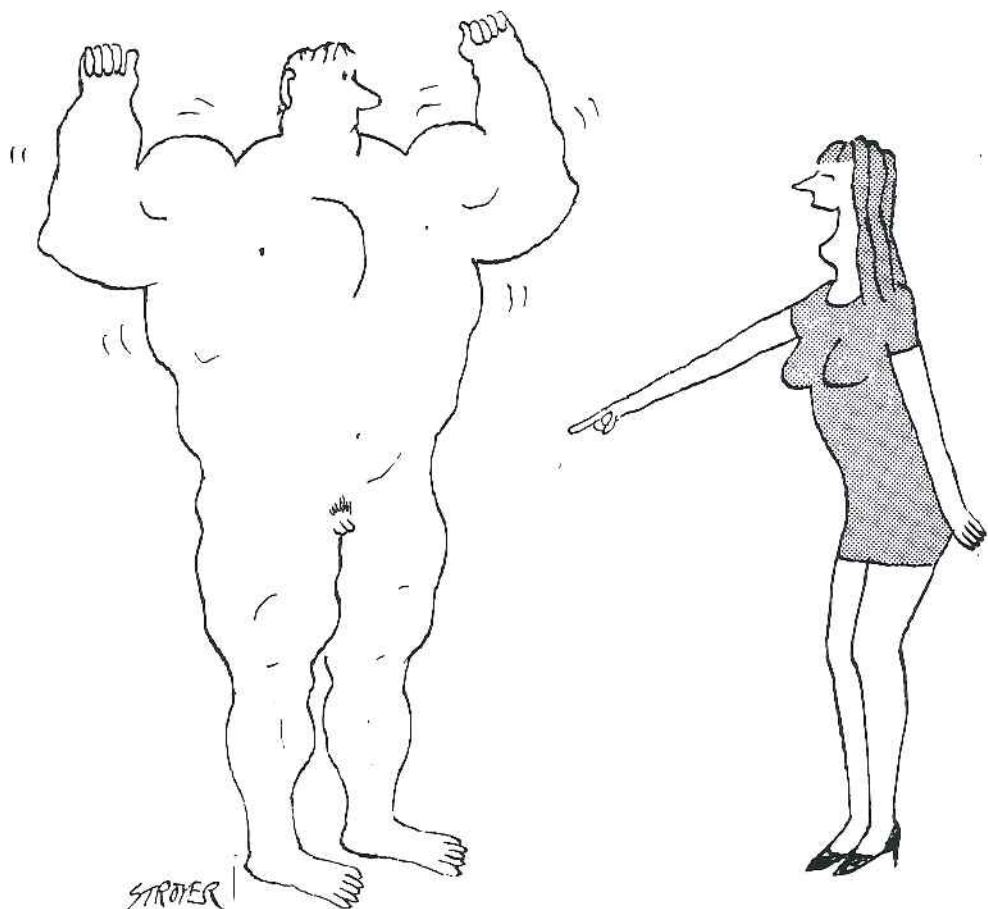
STOCKSTUGAN, G:LA FÅGELBROV. 1

Vi brukar försöka vara där tisdagar
 mellan kl. 1900 - 2000, men nu i
 helgerna är det säkrast att Du
 ringer någon av oss först.

Telefonnummer hittar Du på sid. 2.

Telefon till Stockstugan 571 413 50.

Ströyers dagbok

Det är inte allt som blir större när man använder anabola steroider.

Det lär även finnas sånt som krymper.

DN 9.12.92